

1982

BUDAPEST
Budapest

Munkaerőmérleg

A gazdasági fejlődésünkkel járó egyik nagy gond, a munkaerőhiány, a fővárosra különösen jellemző. Budapest munkaerő-szükségletét nem fedezi az ingázókkal növelt munkaképes népesség, ugyanis a betöltendő állások száma lényegesen meghaladja a rendelkezésre álló munkaerőforrásokat. A jelentős munkaerőhiány elsősorban a termelő és szolgáltató tevékenységek zavartalan ellátását nehezíti: hiányoznak emberek az élelmiszer-kiskereskedelemben (bolti eladók, takarítók stb.), a közúti forgalomban, az egészségügyi- és gyermekintézményekben, valamint a kulturális-művelődési ágazatban. Az óvónői és tanítói állások egy részét szakképzetlenek töltik be.

Az iparban a foglalkoztatottak száma tíz év alatt — 1970—1980 között — mintegy 180 ezerrel csökkent, amiben persze szerepe volt az iparkitelepítéseknek is. A magas foglalkoztatottsági színvonal miatt a pótlólagos munkaerőforrásaink kimerültek. A különböző ágazatok új forrásként lényegében csak az iskolából kikerülő és tanulmányaikat befejező fiatalokkal számolhatnak. Ezek a fiatalok azonban az utóbbi években már nem pótolják a nyugdíjba vonulókat. E tekintetben a közeljövő sem ígér kedvezőbb helyzetet. Az elvégzett számítások alapján megállapítható, hogy 1981 és 1990 között tovább mérséklődik az aktív keresők száma.

A főváros lakossága 1970. január 1-én kétmillió-egyezer volt, 1980. január 1-ig 58 ezer fővel gyarapodott. Ezen belül a 0—13 éves gyermekek száma 94,8 ezerrel emelkedett, a 14 éveseké tízezerrel csökkent, míg a nyugdíjkorhatáron túliaké 40,3 ezerrel nőtt. 1980-ban a munkaképes korú népesség (15—54 éves nők és 15—59 éves férfiak) száma 67,1 ezerrel kevesebb volt mint 1970-ben.

A fővárosban a munkaképes lakosság 83,3 százaléka vesz részt a társadalmilag szervezett munkában. A férfiaknak 86,9, a nőknek 75,5 százaléka aktív kereső, a többi tanuló, kordkezdeményes nyugdíjas és járadékos vagy gyermekgondozási szabadságon lévő, munkaképtelen és eltartott. Jelenleg a munkaképes korú nőknek csupán három százaléka háztartásbeli. (L. 1. sz. tábla.) Tíz év alatt a budapesti lakosú aktív keresők száma 81 ezerrel, ezen belül a munkaképes korú aktív keresőké 44,5 ezerrel csökkent. Ugyanezen idő alatt az inaktív keresők száma 153 ezerrel emelkedett, ezen belül a munkaképes korúaké 38 és fél ezerrel. A munkaképes korú inaktív keresők számának nagyarányú növekedésében szerepet játszik a kordkezdeményes és rokkantnyugdíjasok, továbbá a gyermekgondozási szabadságon lévők számának emelkedése.

A főváros munkaerőhelyzetének alakulását lényegében az országos demográfiai helyzet határozza meg. Budapest munkaerő-szükségletének jelentős

A munkaerőforrás alakulása, 1000 fő

2. sz. tábla

Megnevezés	1981. január 1.			1986. január 1.		
	Összesen	Ebből		Összesen	Ebből	
		férfi	nő		férfi	nő
Munkaképeskorú népesség (15—59 éves férfiak és 15—54 éves nők)	1183,3	612,7	570,6	1161,0	616,5	544,5
<i>Inaktív:</i>						
Nyugdíjas, járulékos	53,8	31,8	22,0	55,0	32,5	22,5
Gyermekgondozási segélyen levő	39,0	—	39,0	38,5	—	38,5
Egyéb inaktív	0,7	0,1	0,6	0,8	0,2	0,6
<i>Eltartott:</i>						
Tanuló	92,5	45,0	37,5	94,0	50,1	43,9
Első ízben állást kereső	1,2	0,9	0,3	1,2	0,9	0,3
Testi, szellemi fogyatékos	3,3	1,5	1,8	3,5	1,6	1,9
Egyéb eltartott	16,7	1,0	15,7	17,0	1,1	15,9
Munkaerőforrás	986,1	532,4	453,7	951,0	530,1	420,9
Nyugdíjkorhatáron túl aktív kereső	35,0	11,0	24,0	33,0	10,0	23,0
Ingázók különbözete	147,0	91,0	56,0	145,0	89,8	55,2
Összesen foglalkoztatható	1168,1	634,4	533,7	1129,0	629,9	499,1

részt a bevándorlási többlet biztosítja. Ez a munkaerőforrás azonban az utóbbi évtized második felében összesűkült, lényegesen kisebb arányt képvisel a népességyarapodásban, mint a korábbi években. A vándorlási nyereség az 1970. évi 19 és fél ezerrel szemben már csak 6,4 ezer volt.

A főváros munkaerő-ellátásában évtizedek óta nagy szerepük van a naponta ingázóknak is. Számuk azonban az utóbbi években jelentősen megcsappant. Míg 1969-ben 205 ezren jártak be vidékről a fővárosba dolgozni, addig 1979-ben már csak 163,7 ezren, tehát számuk több mint 41 ezerrel csökkent.

Számításaink szerint a főváros népessége az 1981. január elsejei kétmillió-hatvanezerről 1986. január 1-ig várhatóan több mint 11 ezerrel csökken. Ennek okai: az idős korúak számának állandó növekedésével fokozódik az elhalálozások száma, az utóbbi években már növekvő arányban meghaladta az elveszületések számát. A szülési gyakoriság 1978 óta visszaesett. Ez összefügg a születések szempontjából legproduktívabb korú (20—29 éves) nők számának csökkenésével. 1980—1985 között lépnek szülőképes korba az 1960 és 1965 között született kisebb számú évfázatok. Számításaink szerint számuk az 1980. január 1-hez viszonyítva 1986. január 1-én mintegy 30 százalékkal kevesebb lesz. Ennek következtében a születési arányszám várhatóan az 1980. évi 11,4 ezrelékes, alacsony szinten marad.

A bevándorlások mértéke — a kedvezőtlen országos demográfiai helyzet következtében — to-

vább mérséklődik. A VI. ötéves terv időszakában várhatóan évenként átlagosan csak 5—6 ezerrel többen költöznek a fővárosba — állandóan vagy ideiglenes bejelentéssel —, mint ahányan elhagyják a fővárost. A vándorlási egyenleg a VI. ötéves terv-időszakban is nyereséges lesz, a nagyarányú természetes fogyást azonban már nem tudja kiegyenlíteni. Mindezek következtében kedvezőtlenül alakul a munkaerőforrás is.

A munkaképes korú népesség száma 1986. január 1-én várhatóan egymillió-százhatvanegyezer fő, 22 ezerrel kevesebb, mint amennyi 1981. január 1-én volt. Megjegyezzük, hogy a valóságos munkaerőforrás a munkaképes korú népességnél kisebb. A növelő és csökkentő tényezők közül: a nappali tagozatos tanulók száma 11 és fél ezerrel emelkedik; a gyermekgondozási segélyt igénybe vevők száma lényegében stagnál, illetve kismértékben csökken; a fizikai és szellemi fogyatékosok, valamint a háztartásban maradók száma mondhatni változatlan marad; a nyugdíjaskoron túli aktív keresők száma pedig kétezerrel lesz kevesebb. Várhatóan ugyanannyival csökken az ingázók különbözete is. Mindezek együttes hatására az igénybe vehető munkaerőforrás az 1981. évihez képest több mint 39 ezerrel csökken, számuk egymillió-százhuszonkilencezer fő lesz. (L. 2. sz. tábla.)

Számolni kell azzal is, hogy a VI. ötéves terv-időszakban megnő a kis- és középzemek száma és ezzel munkaerőigényük is. Ugyancsak munkaerőt igényel a magánszektorban önállóként és alkalmazottként tevékenykedők számának növelése.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a fővárosban olyan állapot alakult ki, amikor már nincs lehetőség a foglalkoztatottság emelésére. Az ellentmondás feloldására egyrészt meg kell gyorsítani a termelékenység növelésének ütemét, másrészt növelni kell az üzemek technikai felszereltségének színvonalát, valamint szorgalmazni a termelés szerkezetének átalakítását. A kulturális és egészségügyi ágazatokban a munkaerő-feszültségek feloldásának egyik eszköze lehet a nyugdíjkorhatáron túli foglalkoztatás, az élelmiszer-kiskereskedelemben pedig a részmunkaidőben foglalkoztatottak számának növelése.

Mérsékelné a munkaerőhiányt, ha a jelenleginél nagyobb teret és szervezettséget biztosítanánk a munkaképes korú, nappali tagozatos tanulók bevonásával a termelő és szolgáltató ágazatok munkájába — a tanulmányi szünetek idején.

Bertalan János—Dr. Berti Béla

A népesség gazdasági aktivitása, korcsoport szerint 1970—1980

1. sz. tábla

Korcsoport (év)	1970. január 1.					1980. január 1.				
	Népesség összesen	Aktív	Inaktív	Eltartott		Népesség összesen	Aktív	Inaktív	Eltartott	
		kereső		összesen	ebből tanuló		kereső		összesen	ebből tanuló
0—13	255 616	—	—	255 616	130 236	350 447	—	—	350 447	166 757
14	29 469	1 448	1	28 020	27 680	19 735	321	—	19 414	19 174
15—19	187 546	81 648	1 081	104 817	101 518	103 779	40 292	1 360	62 127	59 480
20—24	173 662	139 788	10 031	23 843	21 232	140 160	105 898	11 583	22 679	20 674
25—29	157 408	142 377	10 490	4 541	1 695	179 216	157 974	16 645	4 597	2 226
30—39	258 564	242 259	8 372	7 933	252	311 013	291 628	14 257	5 128	321
40—49	307 639	282 547	8 945	16 047	15	252 412	233 268	13 703	5 441	13
50—54	103 625	87 936	7 281	8 408	—	142 878	117 688	20 543	4 647	—
55—59	152 506	85 591	51 778	15 137	—	143 567	62 032	75 970	5 565	—
60—64	123 328	26 752	80 009	16 567	—	89 946	9 528	75 536	4 882	—
65—69	99 835	11 598	72 788	15 450	—	123 867	5 934	109 043	8 890	—
70—X	151 884	8 625	112 225	31 034	—	202 327	4 700	177 458	20 169	—
Összesen:	2 001 083	1 110 669	363 001	527 413	282 628	2 059 347	1 029 263	516 098	513 986	268 645